

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน
ตำบลวังกะพี้ อำเภอเมืองอุตรดิตถ์ จังหวัดอุตรดิตถ์
How Local Peoples Participating in Village Development Planning
Process Case Study Wangkapi Sub-district, Mueang Uttaradit
District, Uttaradit Province

มงคล จันทร์รุ่งเรือง, โชติ บดีรัฐ และยุวดี พ่วงรอด

Mongkol Chanrungrueang, Chot Bodeerat and Yuvadee Phongrod

คณะสังคมศาสตร์และการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

Faculty of Social Sciences and Local Development Pibulsongkram Rajabhat University

Corresponding Author, E-mail: kaimongkhon@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน 2) ศึกษาการเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน และ 3) ศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน ตำบลวังกะพี้ อำเภอเมืองอุตรดิตถ์ จังหวัดอุตรดิตถ์ ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจากสูตรคำนวณของ “Taro Yamane” ที่จำนวน 400 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา และสถิติอนุมาน นำมาแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสถิติทดสอบ T-test, F-test ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้กลุ่มตัวอย่างที่ได้จากวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะจงจำนวน 10 คน และวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาแล้วสรุปผลเป็นความเรียง

ผลการวิจัยพบว่า

1. ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านในตำบลวังกะพี้ อำเภอเมืองอุตรดิตถ์ จังหวัดอุตรดิตถ์ โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการน้อยที่สุด สะท้อนให้เห็นว่าความสำคัญของการมีส่วนร่วมในทุกกระบวนการ ซึ่งสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง

2. การเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านใน ตำบลวังกะพี้ อำเภอเมืองอุตรดิตถ์ จังหวัดอุตรดิตถ์ พบว่า อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมทั้ง 4 ด้าน ที่ความแตกต่าง ส่วนเพศและ

ระยะเวลาการอยู่อาศัย มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมทั้ง 4 ด้าน ที่ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3. ข้อเสนอแนะและแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน ตำบลวังกะพือ อำเภอเมืองอุตรดิตถ์ จังหวัดอุตรดิตถ์ คือ เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประชุมและการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชน การศึกษาและการอบรม การสร้างเครือข่ายระหว่างประชาชนและหน่วยงานท้องถิ่น การร่วมมือในการจัดทำแผนพัฒนา การติดตามและประเมินผล โดยแนวทางที่สำคัญดังกล่าวถือเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาชุมชน ซึ่งสามารถสร้างความยั่งยืนในการพัฒนาหมู่บ้านและตำบลในระยะยาว

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมของประชาชน, การจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน

Abstract

The purposes of this research were: 1) to study the level of public participation in the formulation of village development plans, 2) to compare personal factors that affect public participation in the formulation of village development plans, and 3) Explore guidelines for promoting public participation in the formulation of village development plans in Wang Kaphi Subdistrict, Mueang Uttaradit District, Uttaradit Province. This is a mixed-method research, combining both quantitative and qualitative approaches. The quantitative part uses a sample size of 400 people, determined by Taro Yamane's formula. The research tool is a questionnaire. Data were analyzed using descriptive statistics and inferential statistics, including frequency distribution, percentage, mean, standard deviation, and T-test and F-test statistics. For the qualitative research, data were collected from 10 key informants selected through purposive sampling using in-depth interviews. The information was then analyzed using content analysis and summarized in narrative form.

The research results found that:

1. The overall level of public participation in the formulation of village development plans in Wang Kaphi Subdistrict is at a moderate level. When analyzed by aspect, the highest average score was in the aspect of benefit-receiving participation, while the lowest was in operational participation. This reflects the importance of engaging the public in all stages of the planning process, aligning with their real problems and needs.

2. In comparing levels of public participation based on personal factors, it was found that age, education level, occupation, and income showed statistically significant differences in opinions across four aspects of participation. However, gender and duration of residence did not show significant differences, at a 0.05 significance level.

3. Suggestions and guidelines for enhancing public participation include providing opportunities for people to participate in meetings and public hearings, promoting education and training, building networks between citizens and local agencies, encouraging collaboration in plan formulation, and establishing systems for monitoring and evaluation. These strategies are crucial for empowering citizens to play a key role in community development, thereby promoting sustainable village and subdistrict development in the long term.

Keywords: Public Participation, Village Development Planning

1. บทนำ

แผนพัฒนาหมู่บ้าน คือ เครื่องมือที่หมู่บ้านใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาหมู่บ้าน ซึ่งประกอบด้วยข้อมูล แผนงานโครงการกิจกรรมที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในหมู่บ้าน ภายใต้การบูรณาการข้อมูล ความคิด การวิเคราะห์ การตัดสินใจ โดยผ่านการประชุมหมู่บ้าน ดังนั้น แผนพัฒนาหมู่บ้านจึงเป็นแผนที่เกิดจากความจำเป็น และความต้องการที่แท้จริงของประชาชนและเป็นบันไดขั้นแรกของการเชื่อมโยงไปยังแผนพัฒนาทุกระดับ โดยมีคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เป็นผู้บูรณาการจัดทำร่วมกับประชาชนและทุกภาคส่วน เพื่อให้ได้แผนพัฒนาหมู่บ้านที่มีความสมบูรณ์และครอบคลุมทุกมิติ และเพื่อให้หมู่บ้านซึ่งเป็นรากฐานที่สำคัญของประเทศมีความเข้มแข็งทุกหมู่บ้าน กระทรวงมหาดไทย จึงได้เสนอให้มีการแก้ไขพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2551 ซึ่งมีผลตั้งแต่วันที่ 6 เมษายน 2551 เป็นต้นมา และในมาตรา 28 ตรี แห่งกฎหมายดังกล่าวได้ปรับเปลี่ยนโครงสร้างและอำนาจหน้าที่ของ กม. ให้มีโครงสร้างที่เปิดโอกาสให้มีผู้แทนจากทุกกลุ่มทุกองค์กรในหมู่บ้านเข้ามามีส่วนร่วม และกำหนดให้มีหน้าที่ ดังนี้ 1. ช่วยเหลือผู้ใหญ่บ้านในการปฏิบัติหน้าที่ 2. ปฏิบัติหน้าที่ตามที่นายอำเภอหรือผู้ใหญ่บ้านร้องขอ 3. เป็นองค์กรหลักรับผิดชอบบูรณาการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน บริหารจัดการกิจกรรมที่ดำเนินงานในหมู่บ้านร่วมกับองค์กรอื่นทุกภาคส่วน (สำนักบริหารการปกครองท้องที่ กรมการปกครอง, 2550)

คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ถือกำเนิดขึ้นครั้งแรก เมื่อปีพุทธศักราช 2486 แต่เนื่องจากอาจจะยังมีโครงสร้างไม่หลากหลายและหน้าที่ไม่ค่อยชัดเจนและปัจจัยอื่น ๆ

ที่เกี่ยวข้องอีกหลายประการจึงทำให้หน่วยงานต่าง ๆ ไม่ใช่ กม. กลับแต่งตั้งคณะกรรมการหรือคณะทำงานอื่น ๆ ขึ้นมารับผิดชอบงานในหมู่บ้าน ทำให้เกิดปัญหาความซ้ำซ้อน บางหมู่บ้านเกิดปัญหาความขัดแย้งของประชาชนซึ่งอาจจะเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาและการแก้ไข้ปัญหาของประชาชน (สำนักบริหารการปกครองท้องที่ กรมการปกครอง, 2550)

จากการถอดบทเรียนความสำเร็จของหมู่บ้านที่มีความเข้มแข็ง มีการบริหารจัดการหมู่บ้านได้อย่างมีประสิทธิภาพของกรมการปกครองพบว่า ผู้ใหญ่บ้านจะสร้างทีมงานโดยรวมคนเก่งคนดีมีความสามารถในหมู่บ้านทุกกลุ่มทุกองค์กรให้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการหมู่บ้าน มีการมอบหมายภารกิจให้รับผิดชอบตามความรู้ความชำนาญ มีการจัดเก็บข้อมูลของหมู่บ้านเพื่อนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และจัดทำเป็นแผนของหมู่บ้าน มีการประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ค้นหาปัญหาและแนวทางแก้ไข้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างสม่ำเสมอ ทำให้สามารถปฏิบัติหน้าที่เพื่อแก้ไข้ปัญหาและพัฒนาหมู่บ้านได้อย่างมีประสิทธิภาพในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง และด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ยังมีหมู่บ้านต้นแบบที่คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้มีประสิทธิภาพในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีปัญหาความไม่สงบเรียบร้อย มิให้เกิดเหตุและเป็นผู้ช่วยเหลือภาครัฐในการแก้ไข้ปัญหาอีกมากมาย ซึ่งหากสามารถทำให้คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) มีความเข้มแข็งและปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพครบทุกหมู่บ้านแล้ว จะเป็นการสร้างโครงสร้างของประเทศให้มีความแข็งแกร่ง เป็นเกราะป้องกันปัญหาและเป็นพลังที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ รวมทั้งสามารถแบ่งเบาภาระของภาครัฐ ลดปัญหาความซ้ำซ้อนทั้งเรื่องบุคลากร งบประมาณ ทำให้ประหยัดทั้งเวลาและงบประมาณได้เป็นอย่างมาก (สำนักบริหารการปกครองท้องที่ กรมการปกครอง, 2550)

ในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านนั้นกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการร่วมคิดร่วมทำร่วมแก้ไข้ปัญหาร่วมตัดสินใจ รวมทั้งการตรวจสอบติดตามและประเมินผลนั้น ต่างมีความสำคัญอย่างยิ่งเนื่องจากประชาชนในหมู่บ้านย่อมทราบถึงปัญหาความต้องการในพื้นที่มากที่สุด ซึ่งเป็นข้อมูลที่สำคัญที่จะทำให้ คณะกรรมการหมู่บ้าน นำข้อมูลเหล่านั้นมาเป็นแนวทางในการดำเนินการได้ตามเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ และทำให้ทราบถึงทิศทางการพัฒนาได้อย่างเป็นรูปธรรม และเกิดความชัดเจน และจะทำให้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคของประชาชนในพื้นที่อย่างแท้จริง รวมถึงการอำนวยความสะดวก และการแก้ไข้ปัญหาต่าง ๆ เพื่อการพัฒนา ภายใต้ความต้องการของประชาชน อย่างแท้จริง

ในการพัฒนาหมู่บ้านหรือชุมชนท้องถิ่นให้เกิดความเจริญอย่างยั่งยืนนั้น “แผนพัฒนาหมู่บ้าน” ถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่ใช้ในการกำหนดทิศทาง แนวทางการดำเนินกิจกรรม และการใช้ทรัพยากรในชุมชนอย่างเหมาะสม อย่างไรก็ตาม ในหลายพื้นที่พบว่า แผนพัฒนาหมู่บ้านยังไม่สะท้อนความต้องการที่แท้จริงของประชาชนเท่าที่ควร เนื่องจากประชาชนยังมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำแผนในระดับที่จำกัด ปัญหาที่พบได้บ่อย คือ

การจัดทำแผนพัฒนาเป็นเพียงภารกิจของผู้นำหรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง โดยไม่มีการเปิดเวทีรับฟังความคิดเห็นอย่างทั่วถึง ส่งผลให้โครงการหรือกิจกรรมบางอย่างที่บรรจุในแผนไม่ตรงกับความต้องการของประชาชน ขาดความต่อเนื่อง และไม่เกิดการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ประชาชนจึงขาดความรู้สึกเป็นเจ้าของแผนพัฒนาและไม่ให้ความร่วมมือเท่าที่ควร การศึกษาวิจัยในครั้งนี้จึงมีความสำคัญ เนื่องจากต้องการวิเคราะห์และประเมินระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน รวมถึงปัจจัยที่ส่งเสริมหรือเป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วม เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนากลไกหรือวิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยมีเป้าหมายให้แผนพัฒนาหมู่บ้านสามารถตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนได้จริง และส่งเสริมให้ประชาชนมีบทบาทในการกำหนดอนาคตของตนเองอย่างแท้จริง

โดยที่ผ่านมามีตำบลวังกะพือ อำเภอเมืองอุดรดิตถ์ จังหวัดอุดรดิตถ์ ได้ดำเนินการจัดทำแผนหมู่บ้าน ตามอำนาจหน้าที่ โดยมีการจัดประชุมในระดับหมู่บ้านทั้ง 9 หมู่บ้าน เพื่อให้ประชาชนในหมู่บ้านมีส่วนร่วมในการเสนอปัญหาหรือความต้องการและรวบรวมปัญหาดังกล่าวไปเป็นข้อมูลในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน เพื่อเป็นกรอบแนวทางในการนำไปสู่การพัฒนาหมู่บ้านตลอดจนการตอบสนองความต้องการของประชาชน ในหมู่บ้านอย่างมีประสิทธิภาพ และนำแผนดังกล่าว เสนอต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่และเสนอต่อ อำเภอและจังหวัดตามลำดับต่อไป

ดังนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนในการทำแผนพัฒนาหมู่บ้านจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในกิจการสาธารณะมากที่สุด เนื่องจากมาจากความต้องการของประชาชนในพื้นที่อย่างแท้จริง รวมถึงข้อเสนอแนะและแนวทางการแก้ไขปัญหาในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านของตำบลวังกะพือ อำเภอเมืองอุดรดิตถ์ จังหวัดอุดรดิตถ์ ให้มีประสิทธิภาพและเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้นต่อไป (สำนักบริหารการปกครองท้องถิ่น กรมการปกครอง, 2550)

จากความเป็นมาดังกล่าว ผู้วิจัยในฐานะผู้ปฏิบัติงานด้านแผนในตำแหน่ง ปลัดอำเภอประจำตำบลตำบลวังกะพือ อำเภอเมืองอุดรดิตถ์ จังหวัดอุดรดิตถ์ จึงมีความสนใจศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน ของหมู่บ้านในตำบลวังกะพือ อำเภอเมืองอุดรดิตถ์ จังหวัดอุดรดิตถ์ เพื่อนำผลการศึกษาที่ได้นำไปพัฒนาแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน ให้มีความเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ตลอดจนก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนในพื้นที่หมู่บ้านและหมู่บ้านอื่น ๆ ในพื้นที่อำเภอเมืองอุดรดิตถ์ จังหวัดอุดรดิตถ์ ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน ตำบลวังกะพี้ อำเภอมืองอุดรดิตถ์ จังหวัดอุดรดิตถ์
2. เพื่อศึกษาการเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน ตำบลวังกะพี้ อำเภอมืองอุดรดิตถ์ จังหวัดอุดรดิตถ์
3. เพื่อศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน ตำบลวังกะพี้ อำเภอมืองอุดรดิตถ์ จังหวัดอุดรดิตถ์

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 รูปแบบการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ โดยการวิจัยเชิงปริมาณ จะใช้แบบสอบถามในการวิจัย และการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยจะใช้แบบสัมภาษณ์ และวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาแล้วสรุปผลเป็นความเรียง

3.2 ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่

1. ประชากร ได้แก่ ประชากรในเขตพื้นที่การปกครองของตำบลวังกะพี้ อำเภอมืองอุดรดิตถ์ จังหวัดอุดรดิตถ์ ทั้ง 9 หมู่บ้าน จำนวน 9,448 คน
2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตตำบลวังกะพี้ อำเภอมืองอุดรดิตถ์ จังหวัดอุดรดิตถ์ ที่ได้จากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยสูตรการคำนวณของ “Taro Yamane” ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 % และที่ระดับความคลาดเคลื่อน $\pm 5 \%$ โดยขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม คือ 400 คน
3. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ กำนันตำบลวังกะพี้ 1 คน ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้าน จำนวน 8 คน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน (หมู่กำนัน) จำนวน 1 คน ในตำบลวังกะพี้ อำเภอมืองอุดรดิตถ์ จังหวัดอุดรดิตถ์ โดยวิธีการสัมภาษณ์ รวมทั้งหมดจำนวน 10 คน

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มี 2 แบบ ได้แก่ (1) แบบสอบถาม (Questionnaire) (2) แบบสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยได้มีการดำเนินการสร้างแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์จากการศึกษาหลักการแนวคิด ทฤษฎี จากตำราเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน กรณีศึกษาตำบลวังกะพี้ อำเภอมืองอุดรดิตถ์ จังหวัดอุดรดิตถ์

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

แบบสอบถาม

1. ผู้ศึกษาขอหนังสืออนุญาตแจกแบบสอบถามจากคณะสังคมศาสตร์และการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม เพื่อขอเก็บข้อมูลจากผู้ที่เกี่ยวข้องกับการมี

ส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน ตำบลวังกะพี้ อำเภอเมืองอุดรดิตถ์ จังหวัดอุดรดิตถ์

2. จัดเก็บข้อมูลโดยออกทำการแจกแบบสอบถามแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน ตำบลวังกะพี้ อำเภอเมืองอุดรดิตถ์ จังหวัดอุดรดิตถ์ ตามจำนวนตัวอย่างที่กำหนดไว้แล้วทำการเรียกเก็บทันทีเมื่อเสร็จสิ้นการทำแบบสอบถาม

3. ทำการรวบรวมข้อมูล ตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้กลับมาให้ได้ตามตัวอย่างที่ต้องการ และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และสรุปข้อมูลออกมา

การวิจัยเชิงคุณภาพ

1. การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสัมภาษณ์ทั่วไป ประกอบด้วยการซักถาม พูดคุยถึงเรื่องราวต่างๆ รวมทั้ง ข้อเสนอแนะ เพื่อนำไปสู่แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน ต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะของประชาชนในชุมชน และเรื่องราวต่าง ๆ ที่มีความจำเป็นเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและจำเป็น ซึ่งต้องใช้เทคนิคการสัมภาษณ์พูดคุยด้วยความระมัดระวัง และเป็นกันเอง

2. การจดบันทึกภาคสนาม (Field note) ผู้วิจัยได้ทำการจดรวบรวมข้อมูล และมีการบันทึกเทปถอดเทป จากการสังเกต การสัมภาษณ์ เพื่อมิให้ลืมข้อมูล และทำการสรุปข้อมูลที่ได้ทุกวันที่ได้สังเกตและสัมภาษณ์ภาคสนาม และเพื่อได้บทวนให้ทราบได้ว่าได้ข้อมูลเพียงพอหรือไม่

3. ได้ทำการค้นหาข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ รวมถึงการสืบค้นหาข้อมูลจากระบบสารสนเทศ (IT) เช่น ข้อมูลด้านบริบทของชุมชน ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน วัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) และสถิติอนุมานหรือสถิติเชิงอ้างอิง (Inferential Statistics) รวมถึงใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ซึ่งมีการประมวลผลข้อมูลเป็นขั้นตอน โดยหลังจากตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของแบบสอบถามแล้ว จึงนำข้อมูลมาเปลี่ยนเป็นรหัสตัวเลข (Code) แล้วบันทึกที่ลงในคอมพิวเตอร์และเขียนโปรแกรมสั่งงานเพื่อวิเคราะห์และหาค่าสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้ทำการวิเคราะห์ทางเนื้อหา (Content analysis) จากแบบสัมภาษณ์ ประกอบกับแนวคิด ทฤษฎี

3.6 การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย นำเสนอข้อมูลในลักษณะการพัฒนาคำรู้ (Descriptive Presentation) จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่เรียบร้อยแล้ว นำมา

พรรณนาเสนอเพื่อเผยแพร่แก่กลุ่มผู้เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมในพื้นที่ที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมายและหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ตีพิมพ์เป็นบทความวิจัยเชิงวิชาการสืบต่อไป

4. สรุปผลการวิจัย

4.1 ระดับการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน ตำบลวังกะพือ อำเภอเมืองอุดรดิตถ์ จังหวัดอุดรดิตถ์ ทั้งหมด 4 ด้าน ผลการวิจัยพบว่า

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) ระดับการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน ตำบลวังกะพือ อำเภอเมืองอุดรดิตถ์ จังหวัดอุดรดิตถ์ ทั้งหมด 4 ด้าน

การมีส่วนร่วม ทั้ง 4 ด้าน	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	3.48	0.76	ปานกลาง
2. ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ	3.46	0.74	ปานกลาง
3. ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์	3.49	0.75	ปานกลาง
4. ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล	3.48	0.74	ปานกลาง
ผลรวม	3.48	0.72	ปานกลาง

จากตารางที่ 1 พบว่า โดยภาพรวมระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ รองลงมาตามลำดับ คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล และด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ ตามลำดับ สะท้อนให้เห็นว่า ความสำคัญของการมีส่วนร่วมในทุกกระบวนการ คือ การที่ทุกคนทุกภาคส่วนต่างได้รับผลประโยชน์ร่วมกันเกิดความพึงพอใจร่วมกัน พร้อมทั้งจะเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับร่วมกัน สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง

4.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน ตำบลวังกะพือ อำเภอเมืองอุดรดิตถ์ จังหวัดอุดรดิตถ์

ตารางที่ 2 แสดงเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นต่อการเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน ตำบลวังกะพือ อำเภอเมืองอุดรดิตถ์ จังหวัดอุดรดิตถ์ ทั้งหมด 4 ด้าน

ปัจจัยส่วนบุคคล	F	Sig
เพศ	.272	.602
อายุ	2.577	.043*
ระดับการศึกษา	3.803	.002*

อาชีพ	4.726	.013*
รายได้	4.750	.007*
ระยะเวลาอยู่อาศัยในชุมชน	.675	.568

* อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน ตำบลวังกะพี้ อำเภอเมืองอุดรดิตถ์ จังหวัดอุดรดิตถ์ ผลการวิจัยพบว่า อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ที่ความแตกต่างส่วนเพศและระยะเวลาการอยู่อาศัย มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ไม่มีความแตกต่าง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4.3 แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน ตำบลวังกะพี้ อำเภอเมืองอุดรดิตถ์ จังหวัดอุดรดิตถ์ พบว่า การพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านให้เจริญก้าวหน้าและยั่งยืน จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง "ประชาชนในชุมชน" ซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรง แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านจึงเป็นหัวใจสำคัญที่จะทำให้แผนงานต่าง ๆ สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริง และสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันดับแรก การเปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็น เป็นพื้นฐานของการมีส่วนร่วมที่แท้จริง หน่วยงานท้องถิ่นควรจัดประชุมประชาคมหมู่บ้าน เพื่อให้ชาวบ้านได้เสนอปัญหา ความต้องการ และแนวทางแก้ไขร่วมกัน การเปิดเวทีพูดคุยอย่างเป็นทางการจะช่วยให้ข้อมูลที่ได้มีความหลากหลายและครอบคลุมทุกกลุ่มในชุมชน ประการต่อมา การส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาและจัดลำดับความสำคัญ เป็นอีกหนึ่งแนวทางที่ช่วยให้แผนพัฒนาเป็นรูปธรรมมากขึ้น เช่น การใช้เครื่องมือวิเคราะห์แบบ SWOT (จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค) หรือการจัดเวิร์กช็อปร่วมกัน จะทำให้ทุกคนรู้สึกว่าเป็นแผนที่ออกมาคือแผนของทุกคน ไม่ใช่เพียงของผู้นำชุมชนเท่านั้น นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมของประชาชนไม่ควรจำกัดอยู่เพียงช่วงของการวางแผน แต่ควรขยายไปถึงขั้นตอนการดำเนินงาน ติดตามผล และประเมินผลด้วย เมื่อประชาชนมีส่วนในการลงมือทำ จะเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของและมีความรับผิดชอบร่วมกันต่อผลสำเร็จของแผนพัฒนาสุดท้าย การสนับสนุนความรู้และทักษะที่จำเป็นให้กับประชาชน ก็เป็นแนวทางหนึ่งในการส่งเสริมการมีส่วนร่วม เช่น การอบรมให้ความรู้เรื่องการจัดทำแผนพัฒนา การบริหารจัดการชุมชน หรือการใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารข้อมูล จะทำให้ประชาชนมีศักยภาพมากขึ้นในการเข้ามามีบทบาทในกระบวนการพัฒนา กล่าวโดยสรุป แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชน

ในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านนั้นควรครอบคลุมตั้งแต่การรับฟังความคิดเห็น การวิเคราะห์ร่วมกัน การลงมือทำ ตลอดจนการติดตามประเมินผล ทั้งนี้ การสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและการส่งเสริมศักยภาพประชาชนก็มีความสำคัญไม่แพ้กัน เพราะแผนพัฒนาที่ดีที่สุดคือแผนที่เกิดจากความร่วมมือของทุกคนในชุมชนนั่นเอง

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยที่นำเสนอตามประเด็น วัตถุประสงค์ของการวิจัย มีข้อค้นพบที่น่าสนใจ ซึ่งผู้วิจัยขอเสนอในการอภิปรายผล ดังนี้

5.1 ระดับการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน ตำบลวังกะพี้ อำเภอเมืองอุตรดิตถ์ จังหวัดอุตรดิตถ์ ทั้งหมด 4 ด้าน ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ รองลงมาตามลำดับ คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล และด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ ตามลำดับ สะท้อนให้เห็นว่า ความสำคัญของการมีส่วนร่วมในทุกกระบวนการ คือ การที่ทุกคนทุกภาคส่วนต่างได้รับผลประโยชน์ร่วมกันเกิดความพึงพอใจร่วมกัน พร้อมทั้งจะเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับร่วมกัน สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง สอดคล้องกับงานวิจัยของ อติวิธ ศิริพันธ์ (2563) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น เทศบาลตำบลหลักหก อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี ผลการศึกษพบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านการประเมินผล ด้านการดำเนินการ และด้านการตัดสินใจ

5.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน ตำบลวังกะพี้ อำเภอเมืองอุตรดิตถ์ จังหวัดอุตรดิตถ์ ผลการวิจัยพบว่า อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ที่ความแตกต่าง ส่วนเพศและระยะเวลาการอยู่อาศัย มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ไม่มีความแตกต่าง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับงานวิจัยของ ผ่องพรรณ เทียมเกาะ และราเชนทร์ นพณัฐวงศ์ (2563) พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลต้นคราม อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี มีความแตกต่างกันตามปัจจัยส่วนบุคคล เช่น เพศและระดับการศึกษา โดยพบว่า ปัจจัยด้านอายุ ระดับการศึกษาอาชีพ และรายได้ มีผลต่อความคิดเห็นในการมีส่วนร่วมในด้านต่างๆ ได้แก่ การตัดสินใจ การปฏิบัติการ การรับผลประโยชน์ และการประเมินผล อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสนธยา

ปานแก้ว (2567) ที่ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยพบว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนมีความแตกต่างกันตามปัจจัยส่วนบุคคล เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ ซึ่งมีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมในกระบวนการต่าง ๆ ของการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ทั้งนี้ ข้อเสนอแนะจากงานวิจัยเหล่านี้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการพิจารณาปัจจัยส่วนบุคคลในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น เพื่อให้การพัฒนาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในแต่ละพื้นที่อย่างแท้จริง

5.3 แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน ตำบลวังกะพี้ อำเภอเมืองอุดรดิตถ์ จังหวัดอุดรดิตถ์ พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญในการพัฒนาชุมชน ซึ่งมีแนวทางที่สำคัญ ดังนี้ เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประชุมและการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชน การศึกษาและการอบรม การสร้างเครือข่ายระหว่างประชาชนและหน่วยงานท้องถิ่น การร่วมมือในการจัดทำแผนพัฒนา การติดตามและประเมินผล โดยแนวทางที่สำคัญดังกล่าวถือเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาชุมชน ซึ่งสามารถสร้างความยั่งยืนในการพัฒนาหมู่บ้านและตำบลในระยะยาว สอดคล้องกับงานวิจัยของ ไกรสร วันละ และยุภาพร ยุภาศ (2565) ที่พบว่าการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมตัดสินใจร่วมดำเนินการ ติดตามประเมินผล และรับผลประโยชน์ โดยเน้นการพึ่งตนเอง แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง และการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างความรู้สึกรับผิดชอบและความหวงแหนในชุมชน นำไปสู่การพัฒนาที่ตรงกับความต้องการและสอดคล้องกับปัญหาที่แท้จริงของพื้นที่ ทั้งนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ วันดี ชื่นแก้ว และคณะ (2567) ที่ระบุว่า การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงของประชาชน คือหัวใจสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนให้ยั่งยืน เพราะประชาชนจะมีความเข้าใจ เข้าถึง และสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสมและต่อเนื่อง

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยในครั้งนี้

จากผลการวิจัย พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน ตำบลวังกะพี้ อำเภอเมืองอุดรดิตถ์ จังหวัดอุดรดิตถ์ ทั้งหมด 4 ด้าน

1. ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ พบว่า การจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน ตำบลวังกะพี้ อำเภอเมืองอุดรดิตถ์ จังหวัดอุดรดิตถ์ ควรมีการส่งเสริมสนับสนุนเรื่องการมีส่วนร่วมในการลำดับความสำคัญของโครงการ/กิจกรรม โดยพิจารณาจากความต้องการของประชาชนในหมู่บ้าน

2. ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ พบว่า การจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน ตำบลวังกะพี้ อำเภอเมืองอุดรดิตถ์ จังหวัดอุดรดิตถ์ ควรมีการส่งเสริมสนับสนุนเรื่องการมี

ส่วนร่วมในการเป็นผู้ปฏิบัติหรือผู้ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน

3. ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ พบว่า การจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน ตำบลวังกะพี้ อำเภอเมืองอุดรดิตถ์ จังหวัดอุดรดิตถ์ ควรมีการส่งเสริมสนับสนุนเรื่อง การมีส่วนร่วมในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในหมู่บ้านตามแผนพัฒนาหมู่บ้านให้คุ้มค่าและเกิดประโยชน์อย่างสูงสุด

4. ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล พบว่า การจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน ตำบลวังกะพี้ อำเภอเมืองอุดรดิตถ์ จังหวัดอุดรดิตถ์ ควรมีการส่งเสริมสนับสนุนเรื่อง การมีส่วนร่วมในการติดตามผลการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมให้เป็นไปตามระยะเวลาและงบประมาณ

6.2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน ตำบลวังกะพี้ อำเภอเมืองอุดรดิตถ์ จังหวัดอุดรดิตถ์ ทั้งด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล โดยมีกระบวนการทั้งการวิจัยการผสมผสานวิธีการศึกษา (Mixing methods) ทั้งการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory action research ; PAR) เพื่อให้ได้ข้อมูลระดับนโยบายที่นำไปสู่การปฏิบัติอย่างแท้จริง

2. ควรมีการศึกษาและสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากทุกภาคส่วน โดยเฉพาะการวิเคราะห์ SWOT Analysis ที่เป็นการประเมินสถานการณ์ภายในและภายนอกชุมชนให้เห็นทั้งจุด Strengths (จุดแข็ง) Weaknesses (จุดอ่อน) Opportunities (โอกาส) และ Threats (อุปสรรค) เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ถึงปัญหาและความต้องการที่แท้จริงร่วมกัน อันจะเป็นแนวทางของการพัฒนาชุมชนที่สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างเข้มแข็งและยั่งยืนสืบไป

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน กรณีศึกษา : ตำบลวังกะพี้ อำเภอเมืองอุดรดิตถ์ จังหวัดอุดรดิตถ์ ผู้วิจัยสามารถสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน
กรณีศึกษา : ตำบลวังกะพี้ อำเภอเมืองอุดรดิตถ์ จังหวัดอุดรดิตถ์

เอกสารอ้างอิง

- ไกรสร วันละ และยุภาพร ยูภาศ. (2565). การขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนของประเทศไทย. *วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น*, 8 (2), 391-404.
- ผ่องพรรณ เทียมเกาะ และราเชนทร์ นพณัฐวงศ์. (2563). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. 2561-2565) ขององค์การบริหารส่วนตำบลอำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์*, 7(1), 146 – 159.
- วันดี ชันแก้ว, สายัณห์ อินันใจ และสมจิต ขอนวงศ์. (2567). การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำ เชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชนองค์การบริหารส่วนตำบลพลองตาเอี่ยม อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดระยอง. *วารสารสังคมศาสตร์และศาสตร์รวมสมัย*, 5(2), 66–80.
- สนธยา ปานแก้ว. (2567). บทบาทสตรีกับการพัฒนากลุ่มอาชีพแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและเพิ่มโอกาสกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชนต่อการสร้างรายได้ที่มั่นคง ในพื้นที่ตำบลนาเตย อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ. *วารสารภูมิโนวัตรพัฒนาอย่างยั่งยืน*, 5(2), 12–27.
- สำนักบริหารการปกครองท้องที่ กรมการปกครอง. (2550). *คู่มือการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน*. เข้าถึงได้จาก <https://district.cdd.go.th/banmuang/wp-content/uploads/sites/672/2021/03/คู่มือการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน.pdf>
- อติวิธ ศิริพันธ์. (2563). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นเทศบาลตำบลหลักหก อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี*. (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรังสิต.